

ÖNER YAĞCI

40 KUŞAĞI ŞAİRLERİ

telgrāfhane
yayınları

İçindekiler

SUNU: 1940'LI YILLAR DEYİNCE.....	7
I. TARİH BİLİNCİ VE DEĞERLERİMİZİ SAHIPLANME.....	11
II. EDEBİYAT VE EDEBİYATÇI "MUHALİF" DOĞAR.....	23
III. BİR KIRILMA NOKTASI: 1940'LI YILLAR	30
1940'lı yılların aydınlatılması geleceğin aydınlatılmasıdır	30
40 karanlığı - 40 aydınlığı	33
1945'ten bugüne	36
IV. BİR DİRENİŞ ŞARKISI: FEDAİLER MANGASI.....	42
V. FEDAİLER MANGASI'NIN DİRENİŞİNDEN ÖRNEKLER	54
VI. KIRK KUŞAĞININ FEDAİLERİ	59
İLHAMİ BEKİR	62
HASAN İZZETTİN DİNAMO.....	64
NAİL V.	74
RIFAT ILGAZ.....	79
CAHİT IRGAT	88
M. NİYAZİ AKINCIOĞLU	90
A. KADİR	93
FAHRİ ERDİNÇ.....	97

MUZAFFER ARABUL	99
FETHİ GİRAY.....	100
SABRİ SORAN	101
ZİHNİ ANADOL	103
VEDAT TÜRKALİ	105
SUAT TAŞER.....	107
ENVER GÖKÇE	109
MEHMED KEMAL	123
ÖMER FARUK TOPRAK	127
SUPHİ TAŞHAN.....	129
ARİF DAMAR	134
ATTİLÂ İLHAN.....	136
AHMED ARİF	153
ŞÜKRAN KURDAKUL.....	163
VII. 1940'LI YILLAR KAYNAKÇASI.....	177

SUNU: 1940'LI YILLAR DEYİNCE...

Benim için öteden beri bir tutku olmuştu 1940'lı yıllar.

Bugünü anlamak için dünü iyi bilmenin gerektiğinin bilincindeydim. Ama hangi dünü daha iyi kavramalıydık ki yolumuzu aydınlatsın?

Tarihin derinliklerine gitmeye gerek yoktu; bugün yaşadığımız sorunların kaynağını yakın tarihte aramalıydık. Ama “yakın tarih” demek sorunu çözmüyordu. Uzaktan yakına doğru gelirsek, üzerinde yaşadığımız toprakların en eski tarihlerini ya da Selçuklu, Osmanlı gibi eski tarihlerini bir yana bırakmalı, Cumhuriyet'te demir atmalıydık bu birincisi; ikincisi ise, yakından uzağa doğru gitmeliydik.

AKP iktidarı mıydı yaşadığımız sorunların kaynağı, 2000'li yıllar mıydı?

DYP'nin sarışınının, “Susurluk”unun, “yeni vizyonlar” açan ANAP'ın yaptıkları mıydı; biraz daha geri gidersek 12 Eylül mü getirmişti bizi bu noktaya?

1990'lar, 1980'ler miydi?

Daha gerilerde kalan 12 Mart Muhtırası ve önünden ardından gelen yönetimlerde; AP iktidarlarında, “Milliyetçi Cephe”lerde miydi sorumluluk?

Taylan Özgür'lerle, Vedat Demircioğulları ile başlayan devrimci öğrenci cinayetleriyle mi başlamıştı her şey?

Deniz Gezmiş'lerin idamıyla, Mahir Çayan'ların öldürülmesiyle mi?

“Maraş katliamı”yla mı, “1 Mayıs 1977 katliamı”yla mı, “Kanlı Pazar”la mı?

1960'ların sonundan beri süren, onlarca aydını ve yüzlerce genci yok eden siyasal cinayetlerle mi?

“Sivas katliamı”yla mı gelmiştik bugünlere?

“Hizbullah” cinayetleriyle mi?

Yoksa daha öncesindeki “Türkiye küçük Amerika olacak” diyen DP iktidarıyla mı, 1950’lerle mi gelmiştik bugünlere?

Bunların tümünün de payı vardı, hiçbir şey birdenbire olmamıştı, ama öncesi vardı ve tekrar başa dönüyordum.

Mustafa Kemal ve arkadaşlarının toprağımıza bağışladığı Ulusal Kurtuluş Savaşı ve sonrasındaki Cumhuriyet’in hilafeti kaldıran, saltanatı yok eden, devlete ve halka dinin egemenliği yerine ulusun egemenliğini asıl alan yönetimlerinin getirdiği bağımsızlığın, çağdaşlığın, ulusal politikaların ve aydınlığın bugün yaşadığımız sorunlara yol açmasının olanağı yoktu.

Mustafa Kemal’in ölümünden sonra ne oldu ülkemizde, onun partisi CHP’ye ne oldu ve Demokrat Parti nasıl kurulup, nasıl iktidara geldi öyleyse?

Bu soru kafamı kurcalayıp durdu ve bu dönem Türkiye’inde yaşanan olayları öğrenmeye çalıştım. 1940’lı yıllarda odaklandım ve o yılların olaylarının bugünleri anlamamızda asıl ipuçlarını içerdiğini düşündüm. O yılların dünyasının ve Türkiye’sinin önemli olaylarına ve kişilerine, yaptıklarına, o dönemde yaşananlara ve yazılanlara, o dönemlerle ilgili yapıtlara özel bir ilgi duydum.

İkinci Dünya Savaşı, Nazi kampları, Hiroşima ve Nagazaki, dünyanın yeniden paylaşımı, soğuk savaş politikaları, ABD emperyalizmi gibi evrensel ve Toprak Reformu, Köy Enstitüleri, Halkevleri, çok partili yaşama geçiş, ikili antlaşmalar, sol düşmanlığı gibi yaşanmışlıklardan, **Nâzım Hikmet, Hasan-Âli Yücel, Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Mehmet Ali Aybar, Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes**, “Acılı Kuşak” ya da “Fedailer Mangası” denilen “40 Kuşağı”ndan kişilerin yaşamlarından sonuçlar çıkarılabildi ve bunları öğrenmeye çalıştım. Bu öğrenme sürecimde bana en anlamlı yardımlar usta yazarlarımızdan geldi.

Bu yıllarla ilgili okuduğum kitaplarla düşüncelerim berraklaşmaya başladı. **Nazi Kampları, Nâzım Hikmet Aydınlığı, Aziz Nesin Aydınlığı, Hasan-Âli Yücel, Şükran Kurdakul, Fedailer Mangası, Yine de İyimser, Dil Kalemnin Enstitüsü, Aydınlığın Ustaları, Aydınlıklar Önümüzde, Aydınlık Aşkıyla, Büyük Oğul Efsanesi/**

Tonguç'un Romanı adlı kitaplarım ve hazırladığım yeni yapıtlar bu okumalarımın ürünüdür ve bunlarda bu dönemle ilgili arayışlarım, saptamalarım yer aldı.

1940'lı yılları, aydınlık yıllar olarak da değerlendirmek olanaklıydı, karanlık yıllar olarak da.

Çünkü bu yıllarda bir yandan Cumhuriyet'in devrimci atılımları sürüyordu, Halkevleri canlıydı, köy enstitüleri açılmıştı, özellikle kültür, dil, edebiyat alanında dev adımlar atılmıştı.

Bir de öbür yanı vardı tarihimizin ve aynı yıllarda birçok karanlık olay yaşanmıştı:

Bu yıllar, aynı zamanda "soğuk savaş" politikalarıyla gelen sol düşmanlığı, ikili antlaşmalarla gelen bağımsızlığın yaralanması, Dünya Bankası ve IMF gibi finans kuruluşlarıyla başlayan ilişkilerin getirdiği dışa bağımlılığın ve borç bataklığının başladığı yıllardı.

1940'lı yıllara "Toprak reformu" ve "köy enstitüleri" uygulamaları ışığında yaklaşmanın en doğru yöntem olduğu açıktı, ancak böyle yaklaşılabirirse bugün yaşadığımız açmazın, bugünü anlamamızın anahtarını bulabilirdik ve anahtar olanca netliğiyle birçok yapıtla veriliyordu bize.

1940'lı yıllar aydınlatılınca, yaşamakta olduğumuz çaresizliklerin, bağımsızlığımızı adım adım yitirişimizin, dış borç bataklığında çırpınışımızın, demokrasi olmayan çok partili yaşamın, yıllar boyunca sol düşüncenin her çeşidine kan kusturulmuşun, irticanın ve bağınazlığın iktidar alacak ölçüde yeşermesinin, çeteleşmenin, yoksullaşmanın, ulusal onurumuzun yok edilmişinin temellerinin nasıl atıldığını öğreniyoruz.

*

Rıfat Ilgaz'ın Kırk Kuşağı ile ilgili anılarını yayına hazırlarken ve hazırladığım kitaba **Fedailer Mangası** (1993) adını koyarken 40'lı yıllar Türkiye'sinin gerçekten de bugünümüz için önemli ipuçlarıyla dolu olduğuna inanmışım ve hâlâ da inanıyorum.

Gerek Fedailer Mangası'nın sunusunda, gerekse de Şükran Kurdakul'la ilgili kitabımda üzerinde önemle durduğum 1940'lı yıllar Türkiye'sinin gerçekliğini köy enstitüleriyle ilgili çalışmalarım da Nâzım Hikmet, Aziz Nesin, İsmail Hakkı Tonguç'la ilgili kitaplarımda da irdelemeye çalıştım.

Ana başlıklarıyla söylemek gerekirse 1940'lı yıllarda Türkiye'de Nazi saldırganlığına koşturularak Turancı, ırkçı, sağcı, gerici bir saldırganlığın yükseldiğini öncelikle belirlemek gerekir.

Nâzım Hikmet hapistedir. **Sabahattin Ali-Nihal Atsız** davası (sonra **Sabahattin Ali**'nin öldürülmesi), Irkçılık-Turancılık davası, **Tan Matbaası**'nın yakılması, **Dil Tarih** olayları, **Hasan-Âli Yücel-Kenan Öner** davası, Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi'nin, sol gazetelerin, dergilerin kapatılması, kitapların toplatılması, yazarların ve şairlerin hapisanelere doldurulması, sürgünlere gönderilmesi...

Bu koşullarda Fransızların faşizme ve işgale karşı koyan "rezistansçılar"ı gibi direnen bir avuç aydınımız vardır.

Bu dönemde **Nâzım Hikmet**, **Sabahattin Ali**, **Aziz Nesin**, **Mehmet Ali Aybar**, **Perteve Naili Boratav**, **Niyazi Berkes**, **Behice Boran**, **Adnan Cemgil**, **Reşat Fuat**, **Zekeriya Sertel**, **Orhan Kemal**, **Halikarnas Balıkcısı**, **Kemal Sülker** gibi yazar ve aydınların yazılarının yer aldığı, her biri bir direniş odağı olan **Yurt ve Dünya**, **Görüşler**, **Yeni Adam**, **Markopaşa**, **Malum Ses**, **Gün**, **Yığın**, **Yeni Dünya**, **Yeni Edebiyat**, **Yeni İnsanlık** gibi dergilerde çıkan ya da yayımlayabildikleri kitaplardaki şiirleriyle örnek alınması bir direniş sergileyen bir avuç şair, savaşa ve faşizme karşı duruşlarıyla destansı bir kuşak olarak ortaya çıktılar.

Onlara 40 kuşağı denildi, sonraları, fedailer mangası denildi, 1940 toplumcu gerçekçileri denildi... Acılı kuşak denildi, 1940 sosyalist gerçekçileri denildi...

Onların adı **İlhami Bekir**, **Hasan İzzettin Dinamo**, **Nail V.**, **Rıfat Ilgaz**, **Cahit Irgat**, **M. Niyazi Akıncıoğlu**, **A. Kadir**, **Fahri Erdiç**, **Muzaffer Arabul**, **Fethi Giray**, **Sabri Soran**, **Vedat Türkali**, **Zihni Anadol**, **Suat Taşer**, **Enver Gökçe**, **Mehmed Kemal**, **Ömer Faruk Toprak**, **Suphi Taşhan**, **Arif Damar**, **Attilâ İlhan**, **Ahmed Arif**, **Şükran Kurdakul**'du...

*

"40 Kuşağı Şairleri"nde, 1940'lı yıllardaki bu bir avuç aydının yarattığı efsanevi savaşımı, 40'lı yılların "fedailer mangası"nın savaşımını aktarmaya çalıştım.

I.

TARİH BİLİNCİ VE DEĞERLERİMİZİ SAHIPLENME

“Tarih, kralların, generallerin çiftliği değil, ulusların tarlasıdır. Her ulus geçmişte bu tarlaya ne ekmişse gelecekte onu biçer,” diyor **Voltaire**.

İnsanlar ve toplumlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar. Ama tarihi yaparken ve yaşarken kendilerinin seçtiği koşullar içinde değil, kendilerine daha önceki zamandan miras kalan koşulların belirleyiciliğinde adımlar atarlar.

Hegel'in *“Tarih ve deneyimin bize öğrettiği, ulusların ve hükümetlerin tarihten hiçbir zaman hiçbir şey öğrenmedikleri, ondan hiçbir ders çıkarmadıklarıdır”* sözü insana yüklenen bu sorumluluğun saptanmasıdır. **Karl Marks**'ın *“Tüm ölmüş kuşakların geleneği yaşayanların üzerine büyük bir ağırlıkla çöker”* sözü, bu gerçekliğin en öz anlatımlarından biridir.

Yine **Marks**'ın, *“Hegel bir yerde şöyle bir gözlemde bulunur: Bütün tarihsel büyük olaylar ve kişiler, hemen hemen iki kez yinelenir. Hegel eklemeyi unutmuş: İlkinde trajedi, ikincisinde komedi olarak...”* sözlerinden yola çıkarsak tarihin ders alınması, deney kılınması gereken an'larından yararlanmak gibi sorumluluğu vardır insanlığın.

Buradan şu sonuç çıkarılır: Tekrar eden tarih değildir, tarihteki yanlışlıklardır.

İspanyol halk ozanı **Santayana**'nın *“Geçmiş anımsamayanlar, onu tekrar yaşamaya mahkûmdurlar”* demesi ve *“Tarih tekerrürden ibarettir,”* sözüne karşı **Mehmet Akif Ersoy**'un *“hiç ibret alınsaydı hiç tekerrür eder miydi?”* sözünü de bu anlamda insanlığın ken-

disini ve yaşamı tanımak ve anlamak konusunda çok önemli bir algılama olarak görmek zorundayız.

Hem geçmişimizi biçimlendiren hem de bugünümüzün yaşam biçiminin temellerini oluşturan “*sonsuz an*”lardan oluşan tarih dündür, bugündür, yarındır. Bugün ne olmakta olduğunu ve yarın ne olacağını dün olanlardan öğrenmek olan tarih dünü, bugünü ve geleceği öğreten, aydınlatan bir öğretmendir. Bugünü anlamak, kendi hikâyemizi öğrenmek, kendimizi tanımak için en iyi öğretmendir tarih... İnsanlığın mücadelesinde bir dönüm noktası olan *Manifesto*’nun girişindeki “*Anlatılan senin hikâyendir*” sözü, tarihin yaşam öğretmenliğini vurgulayan bir gerçeklik olarak anımsanmalıdır.

Mustafa Kemal Atatürk, bir toplumda, iyi bir tarih yazılıyorsa o toplum özgür bir toplum olmaya doğru gidiyor demektir düşüncesiyle, “*Tarih ihtiyatsızlar için acımasızdır... Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan, yapana sadık kalmazsa değişmeyen gerçek insanlığı şaşırtacak bir duruma dönüşebilir*” der.

*

İnsanın özne oluşunun ve özgürlüğünün bilincini yükselten bir algılamadır tarih bilinci.

Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi, Hareket Halindeki Bir Trende Tarafsız Olamazsınız, Soğuk Savaş ve Üniversite, Öteki Amerika gibi kitapların yazarı çağdaş tarihçi **Howard Zinn**’in “*Tarihi bilmiyorsan dün doğmuşsun demektir. Dün doğmuşsan her lider sana istediği hikâyeyi anlatabilir*” sözü sıkı bir tarih bilincinin zorunluluğunu vurguluyor.

Bu bilincin ülkemizdeki sonuçlarından biri olan bir tarihçi **Sina Akşin**, “*Tarihin gençleri ideolojik bakımdan şartlandırmak için bir araç olarak*” görüldüğünü, oysa tarihin “*gerçeğin araştırılacağı, heyecan verici bir bilim dalı olması*” gerektiğini; “ *kabul edilmiş belirli ideolojik ya da siyasal tutumları destekleyecek kanıtların derleneceği bir alandan ibaret olmadığını*” söylüyor ve *Türkiye Tarihi*’ni bu düşünceyle hazırladığını sözlerine ekliyor.

“*Tarihçinin görevi geçmişi sevmek ya da geçmişten kurtulmak değil, bugünü anlamanın anahtarı olarak onu öğrenip anlamaktır*”

diyen tarihçi **E. H. Carr**'ın bu düşüncesi doğrultusunda kaleme alınan *Türkiye Tarihi*, hiç değilse yaşadığımız toprakların “resmi” ve “yüzeysel” tarih kitaplarıyla sevimsizleştirilen tarihini, zevkle okunan bir bilimsel yapıyla öğretiyor.

Tarihe, tarihle ilgili yazılanlara, tarihle ilgili edebiyata ilgi sevindiricidir. Tarihle ilgili kitaplar, dünün gerçeğinin bir kesitinin insanların durumları aracılığıyla aktarılmasıdır. Tarihle ilgili edebiyatı, mutlak gerçeklik değil, gerçeği araştıranların önünü aydınlatan bir ışık olarak algılamak gerekir.

“*Bilim, ‘genel’i, tarih, ‘parça’yı, sanat ‘mümkün’ü bildirir,*” diyen **Aristoteles**, insanlığın özgürlük ve mutluluk arayışında sanatçının görevini esinliyor:

Şairin rolü gerçekten olanları değil beklenen şeyleri, zorunluluğa ya da olasılığa uygun şekilde ortaya çıkacak şeyleri söylemektir. Aslında tarihçiyle şair arasındaki fark birinin kendisini düzyazı, ötekisinin ise dizelerle ifade etmesi değildir. Herodotos tarihini dizeler haline koysaydık, yine de bu şiir değil, şiir haline sokulmuş tarih olurdu. Fark şuradan ileri geliyor: Tarihçi olanı, şiir bekleneni söylüyor. Bu nedenle de şiir tarihten daha felsefi, daha soylu bir şeydir. Şiir daha çok genel olanı, tarih de özel olanı anlatır. Genel olan, şunun ya da bunun, zorunluluğa veya olasılığa uygun olarak yapacağı şu ya da bu şeydir; sonradan kişilere isimler de verse şiirin yaptığı budur.

*

Tarih, zamanın çocuğudur. Romanlarında bir anlamda insanlık tarihini kesitlerle sunan ve yaşama ayna tutan **Balzac**'ın “*İki tarih vardır: Yalancı olan resmi tarih, bir de olayların gerçek nedenini barındıran gizli tarih*” sözleri, bir edebiyatçının tarihe nasıl yaklaşıp yaklaşmamasının özüdür.

Schiller, dünyanın tarihinin “*dünyanın yargısı*” olduğunu fısıldıyor. **Fenelon**, “*İyi bir tarihçi hiçbir ülkenin ve hiçbir zamanın değildir. Ülkesini ne kadar severse sevsin, onu hiçbir biçimde pohpohlamayacaktır*” diyor.

Tarih bizim değildir, biz tarihin çocuklarıyız.

Yalçın Küçük, yakın tarihi öğrenmemizin zorunluluğunu, “Tarihin öznesinin insan olduğu” gerçeğini şöyle açıklıyor:

Gerçek, hiç kuşkusuz, insan akli tarafından keşfedilmeden de önce vardır. Gerçek’in insan bilgisinden bağımsızlığından hiç kuşku duymuyorum. Ancak bilinmesi, yalnızca ve yalnızca insan aklıyla gerçekleşiyor, insan aklının yaratıcı işleyişi gerçeği ortaya çıkarıyor. Tarihin gerçekleri de bu düzeyin dışına çıkamıyorlar. İnsan aklının her yeni yaratıcı işleyişiyle birlikte değişiyorlar... Tarihini değiştiremeyenler, talihini değiştiremezler.”

*

İçeriden ve dışarıdan, maddi ve manevi, açık ve gizli, yavaş yavaş ve hızlı hızlı uygulanan politikalarla, insan olduğumuzu anımsatan, insanlığın özgürlük arayışında yüz aklarımız olan, yaşama kattıklarıyla geleceğimizi güzelleştiren, yaşamlarıyla namuslu olmanın, namuslu kalmanın örneği olup erdemini öğreten, ömürlerince doludizgin bir uzun koşuya çıkan değerlerimiz vardır.

Kahramanlara gereksinmesi olan bir toplumun aydınlarıdır onlar, kahraman olmak zorundaydılar, oldular. Cesurdular; yılmamak zorundaydılar, yılmadılar. Kararlı olmak zorundaydılar, kararlıydılar.

Behçet Aysan’ın deyişiyle, “Karanlık günlerin aydınlık yüzlü dostu”ydular.

Yurtlarını seviyorlardı çıkarsız, gerçek yurtseverdiler. Ulus ve tarih bilincine sahiptiler. Emeğin ve aydınlığın savunucusuydular.

“Bilim adamı akli, sanat adamı yüreği”yle yaşayan özverili güzelliklerdi onlar.

“Önümüzde giden” aydınlıklarımızdı, aydınlık ağaçlarıydılar. Dal budak salıp aydınlığımızın ustalarından oldular.

Aydınlık ağaçlarının sevdasına ulaşmak nasıl kolay değilse, aydınlık ağaçlarını sahiplenmek de zordur.

Bu toprağın insanlarına bu zor iş düşüyor ve insan olmanın,

aydınlık bir insan olmanın ölçütü bu...

Buradan yola çıkarak soruyordum kendime:

Neleri öğrenmek ve öğretmek zorundayız, neleri geleceğe taşımamız?

Aydınlık ağaçları zor yetişiyor ve biz aydınlık ağaçlarımızı sahiplenmek zorunda olduğumuzu unutmamak zorundayız.

*

Yaşamıyla ve yazdıklarıyla demokrat, devrimci, laik, yurtsever insanlara direnç sunmasını bilen aydınlarımızdan biri olan **Uğur Mumcu**'nun şu seslenişine bakalım:

...Bizi öldürenler, bizi asanlar, bizi sokak ortasında vuranlar, ağa-beyimiz, babamız yaşlarındaydılar. Ya bu düzenin kirli çarklarına ortak olmuşlardı ya da susmuşlardı bütün olup bitenlere. Öfkelerini bir gün bile, karşısındakilere bağırmanın insanların gözleri önünde öldürüldük. Hukuk adına, özgürlük adına, demokrasi adına, Batı uygarlığı adına, bizleri bir şafak vakti ipe çektiler. Korkmadan öldük ey halkım, unutma bizi... Bir gün mezarlarımızda güller açacak ey halkım, unutma bizi... Bir gün sesimiz hepimizin kulaklarında yankılanacak ey halkım, unutma bizi... Özgürlüğe adanmış bir top çiçek gibiyiz şimdi, hep birlikteyiz ey halkım unutma bizi, unutma bizi, unutma bizi... (25 Ağustos 1975, Cumhuriyet).

Aydınlıklarımızın nasıl yok edildiğini söyleyen bu çağrıya kulak vermeliyiz, bu sesleniş duymalıyız. Sesimiz ne zaman kulaklarımızda yankılanacak, ne zaman hep birlikte olacağız? Birlikte olmak zorundayız çünkü oldum olası olanca gücüyle solu yok etmek isteyenlerin kazandığı mevzilere bakınca üzülmemek elimizde değil.

*

Yakın tarihimize kısaca bir göz atıp bugünlere gelirsek göreceğimizin bizi sevindireceğini hiç sanmıyorum.

"Şalvarı şaltak, eğeri kaltak, yiyende ortak Osmanlı"nın tarihi, aynı zamanda özgürlük isteyenlere zorba yaklaşımın da tarihidir.

İnsanın özgürlüğü, **Nesimi, Şeyh Bedrettin, Pir Sultan Abdal, Nefi** örneklerinde görüldüğü gibi en barbar yöntemlerle engellenmiştir Osmanlı tarihi boyunca. Osmanlı'da özgürlük çılgınlıkları "sansür", "sürgün", "zehirleme", "siyaseten katl", "boğdurma", "deri yüzme" gibi zorbalıklarla susturulmaya çalışılmıştır hep.

Cumhuriyet devrimleriyle birlikte insanı insan kılma savaşımının yükselmesi ne yazık ki çok az sürmüş, **Hitler**'in dünyaya "Yeni Düzen" getirme çılgınlıklarıyla başlattığı İkinci Dünya Savaşı yıllarında, toplumsal ilerlemeyi ve özgürlüğü amaçlayarak barış ve toplumsallık çılgınlıkları atan sosyalist ve devrimciler binbir yöntemle engellenmiştir.

Bu dönemden sonraki tarihimiz, solun yok edilmesi, sol düşüncelerin engellenmesi, aydınlık bir gelecek özleminde olanların sürekli hırpalanmaları ve ezilmelerinin tarihidir aynı zamanda.

Uğur Mumcu'nun "40'lı yıllar bugünleri yönlendiriyor" belirlemesinin ışığında tarihe daha dikkatli baktığımızda değerlerimizin nasıl savrulduğunu, o yıllarda azgınlaşan uygulamaların günümüzde binbir yöntem değişikliğiyle nasıl yaşama egemen olduğunu ve bizim bunlar karşısında neleri yapmamız gerektiğini çok iyi düşünmek ve öğrenmek zorundayız.

Çağdaşlık arayışındaki genç Cumhuriyet'in devrimci atılımlarının olanca hızıyla sürdüğü 40'lı yıllar, aynı zamanda karanlığın da direnmeye başladığı yıllardı ve içinde yaşadığımız karanlıkların başlangıcını o yıllarda aramak gerekir. Köy enstitüleri, Devlet Konservatuarı, Devlet Senfoni Orkestrası, eğitim seferberliği, Tercüme Bürosu, ansiklopediler, dergiler bu adımların kültür damarlarıydı. Sağ sol kavgasının temelleri de o yıllarda atılmaya başlanmıştı.

Nazilerin dünyaya yeni düzen vermeye heveslendikleri yıllardı o yıllar. İşbirlikçileri de bizde palazlanmaya başlamıştı.

Sabahattin Ali-Nihal Atsız, 1944 Irkçılık-Turancılık, **Hasan-Âli Yücel-Kenan Öner** davaları dönemin ünlü davalarıydı. Sertel'lerin çıkardığı *Tan* gazetesi ve matbaasının, **Cami Baykurt** ve **Sabahattin Ali**'nin çıkardığı *La Turquie* gazetesinin tahrip edilmesi; 1944 tevkifatı; **Behice Boran, Niyazi Berkes, Muzaffer Şerif**

Baçođlu, Pertev Naili Boratav'ın kürsülerinin elinden alınmasıyla sonuçlanan Dil-Tarih baskını; Toprak Kanunu tartışmaları; **Nâzım Hikmet**'in hapislerde çürütülmesi; *Markopaşa* ve süreklere olayı; Sansaryan Hanı'ndaki tabutluklar ve işkenceler, sürgünler, hapslikler; kitapların dergilerin toplatılması, yasaklanması; "Fedailer Mangası"nın direniş; **Hasan-Âli Yücel**'le **İsmail Hakkı Tonguç**'un, görevlerinden alınması, öğretmen kıyımının başlaması; **Sabahattin Ali**'nin öldürülmesi; dönemin önemli olaylarındandır.

İktidar savaşını yaşamın her alanında olduğu gibi Meclis'te de -örneğin köylüyü topraklandırma yasası- olanca hızıyla sürmektedir. Hedef belirlenmiş, "Komünizm tehlikesi" gerekçesiyle sol düşünceye düşmanlığın temel ilke haline getirilmesi, cadı kazanlarının kaynatılmaya başlanması ve solun susturulması için her şey yapılmaya başlanmıştır.

Kısacası 40'lı yıllar solun ve aydınların kıyılmasının amansız bir biçimde gerçekleştirildiği yıllardır ve bunun için **Attilâ İlhan** "40 Karanlığı" der bu yıllara.

Ama aynı zamanda bu yıllar Fedailer Mangası'nın direndiği, 40 Kuşağı aydınlarımızın yaşamın her alanında aydın onurunu koruduğu yıllardır.

Tarihimizin bundan sonrası büyük ölçüde solculara düşman politikaların, politikacıların egemenliğindeki yönetimler altında yaşanmış ve bu dönemlerde hep sol, solcular yaralanmış, acılanmış, kanatılmış, susturulmuş, katledilmiştir.

1950 sonrasına kısaca bakınca, özgürlüğün baş düşmanı olarak Demokrat Parti diktatörlüğü yıllarında baskılara karşın yükselen "köy enstitülü" aydınlığıyla Cumhuriyet'in ilk aydınlık kuşağının yarattığı halkçı, devrimci, demokratik, insani düşünüşlerin, toplumun özgürlüğe susamışlığının sonucu olarak yeşermeye başladığını görürüz.

Tahkikat Komisyonlarıyla ve ana muhalefet partisi olan CHP'ye yönelik saldırılarla demokrasi katledilmeye başlanmıştır. Cumhuriyet'in kurumlarının ve kazanımlarının birer birer yok edilmesi yaşanmıştır: Türkçe ezandan vazgeçilmesi, dinin eğitime yeniden sokulması, köy enstitülerinin kapatılması, Türkçeden yeniden Osmanlıcaya dönüş adımları...

6-7 Eylül olaylarıyla ırkçı bağnazlığın ve şovenliğin şahlan-
dırılması ve solcuları "Salkım salkım asmak" isteyenlerin ege-
menliği görülmüştür. Solcu avının başlaması ve sol örgütlerin,
yayınların kapatılıp susturulması; dinci bağnazlığın öncülerinin
onurlandırılması, Nurculuk, Nakşibendilik, Ticanilik gibi tari-
katların önünün açılması ve sırtlarının okşanması da yaşanmıştır
bu dönemde.

Tüm bunlar, Cumhuriyet'in devrimci ilkeleriyle yetişen
kuşakların özgürlük susuzluğunu çoğaltıyordu. Bu susamışlık,
Turan Emeksiz, Ali İhsan Kalmaz gibi genç öldürümlerinden
sonra **Nâzım Hikmet**'in "*milletimin en talihsiz gecesi/ ana rahmine
düştüğünüz gecedir*" dediği ve "*Siz isterseniz hilafeti bile getirirsi-
niz*" diyen bir halk dalkavuşunun, "*odunu aday göstersem seçtiri-
rim*" diyen bir halk düşmanının ve "*Otuz yıl sonra Türkiye Küçük
Amerika olacak*" diyen (daha sonraki yıllarda "*Bu kış komünizm
gelecek!*" biliciliğiyle de ün yapan!) karşıdevrimcilerin Milli Birlik
Komitesi'nce devrilmesiyle son bulmuştu, ama kısa bir süre.

27 Mayıs sonrasındaki "68 patlaması"nın önüne "*Solcuların
nefes alışlarını dinliyoruz*", "*iti ite kırdıracağsın*" diyen hafiye içişle-
ri bakanlarının örgütlediği zorbalıklar çıkmıştı. "Kanlı Pazar"-
lar, öğrenci gösterilerinin, Türkiye İşçi Partisi toplantılarının,
Türkiye Öğretmenler Sendikası binalarının ve toplantılarının
saldırıya uğraması yaşanmıştı. Öğrenci öldürümleri ve polisin
saldırgan sağcıları kollaması, solcuları sürekli baskıyla sindirme-
ye çalışması, başlatılmış olan sol düşmanlığının günlük yaşama
sokulmasından başka bir şey değildi.

Sol ise, kendini savunmaya çalışıyor ve baskılara yeter demek
için mitingler yapıyordu: "*Bağımsız Türkiye, Kahrolsun Amerika!*"

Ülkenin başbakanı ise "*yollar yürümekle aşınmaz*" diyerek
pişkin pişkin seyrediyor, bu selin durdurulması için "komando
kampları"nda ve dinci öğrenci yurtlarında, Kuran kursları'nda
yetiştirilen "ırkçı-dinci" yeni kuşakların sırtını okşuyordu.

Ama özgürlük çığlıkları ve sol susturulamadı. TİP'yle
TÖS'üyle, DİSK'üyle, köylü ve memur örgütlenmeleriyle, meslek
odalarıyla, Halkevleri ve halk örgütlenmeleriyle sol, toplumsal
muhalafetin önündeydi. Cumhuriyet Halk Partisi de sola geçip
"*Ortanın Solundayız*" demiş, sol politikalar üretmeye başlamıştı: